

ПУБЛІКАЦІЇ ВОЛОДИМИРА ДОРОШЕНКА НА ШПАЛЬТАХ
ГАЗЕТИ «ДІЛО» (Львів, 1908—1939 рр.)

Проаналізовано публікації відомого історика, літературознавця, публіциста, бібліографа, громадського діяча Володимира Дорошенка на сторінках газети «Діло», що відзначаються високим рівнем професіоналізму та інформативною насиченістю; визначено їх тематичне спрямування.

Ключові слова: Володимир Дорошенко, газета «Діло», українська література, мовне питання, періодичні й книжкові видання, політична нація, національна свідомість.

Проанализированы публикации известного историка, литературоведа, публициста, библиографа, общественного деятеля Владимира Дорошенка на страницах газеты «Діло», которые отличаются высоким уровнем профессионализма и информативной насыщенностью; определено их тематическое направление.

Ключевые слова: Владимир Дорошенко, газета «Діло», украинская литература, языковой вопрос, периодические и книжные издания, политическая нация, национальное сознание.

The publications of the famous historian, literary critic, publicist, bibliographer, public figure Volodymyr Doroshenko, are analysed on the pages of newspaper «Dilo», which are marked by the high level of professionalism and informative saturation, their thematic direction has been defined.

Key words: Volodymyr Doroshenko, newspaper «Dilo», Ukrainian literature, linguistic question, press and book editions, political nation, national consciousness.

Публікації Володимира Дорошенка — відомого українського історика, літературознавця, публіциста, бібліографа, суспільного діяча — на шпальтах газети «Діло» є вагомою і невід’ємною складовою його вагомого, цінного та багатогранного публіцистичного доробку. Як відомо, В. Дорошенко друкувався у більш ніж 120 українських часописах, збірниках та календарях, що виходили у Східній Україні, Галичині, Росії, Польщі, Австрії, Німеччині, Канаді, США та в інших країнах. Він був автором численних статей, розвідок, заміток, рецензій, тематичний спектр яких охоплював літературознавчі, суспільно-політичні та історичні питання. Його публіцистичне надбання й досі належно не оцінене і продовжує залишатися об’єктом для досліджень вітчизняних науковців.

У нашій статті пропонується аналіз публікацій В. Дорошенка в газеті «Діло» — одному із провідних і прогресивних часописів Галичини, який виходив у Львові впродовж 1880—1939 рр. (у 1914—1915 рр. — у Відні), був виразником суспільної думки та основним репрезентантом української національної ідеї.

В. Дорошенко почав друкуватися у газеті «Діло» відразу ж після приїзду до Львова. Він, як і інші представники наддніпрянської еміграції, активно включився у суспільно-політичне життя Львова, беручи участь в діяльності багатьох українських товариств та співпрацюючи з галицькими періодичними виданнями. На сторінках часопису впродовж 1908—1914, 1922—1939 рр. В. Дорошенко надрукував 43 статті. За тематикою ці публікації можна поділити на декілька груп. До першої належать актуальні суспільно-політичні статті, в яких порушено питання української мови та існування українства як нації у Росії; до другої — літературознавчі та бібліографічні, до третьої групи — історичні, біографічні публікації, а також спогади. Варто зазначити, що 1925 р. на сторінках газети було вміщено статтю Володимира Гнатюка про самого В. Дорошенка з нагоди 25-ліття його літературної і громадської діяльності, в якій висвітлено життєвий та творчий шлях ювіляра [1]. Цікавим є той факт, що навіть у день відзначення ювілею В. Дорошенко довго «вів ревізію і коректу» [43] у редакції «Діла». Окрім того, як працівник бібліотеки НТШ, він тривалий час укладав картковий покажчик до часопису «Діло» [42, с. 287].

Уперше В. Дорошенко виступив у часописі «Діло» зі статтею «Відповідь “Галичанинови” і його “галицко-руському юношк”», надрукованою під псевдонімом Українець з Росії [2]. Приводом до публікації стали відвідини похорону провідника галицького москвофільства Б. Дідицького. Українцям, які недавно емігрували з підросійської України й добре володіли російською мовою, було цікаво почути промови галицьких москвофілів на «чисто русском языкѣ», що викликали в емігрантів іронічну реакцію і про які вони згодом, зокрема про виступ С. Бендасюка, помістили відгук у пресі [44]. Промовець відреагував статтею у часописі «Галичанинъ», на яку й дав відповідь В. Дорошенко. Суть полеміки полягала у доцільності вживання у російській мові великої кількості галицизмів, що, на думку москвофілів, було способом досягнення мовної єдності

з Росією. До такої точки зору В. Дорошенко поставився дуже негативно і зазначив, що така мова не буде російською літературною мовою, а звичайним «язичієм» (штучно створеною мовою), яке для освічених російських інтелігентів є мертвим [2, ч. 21]. З цього огляду В. Дорошенко закликав відстоювати права рідної мови, яка для кожного народу є могутнім знаряддям розвитку, а чужа мова чи мова-покруч становить цьому перешкоду. Автор на прикладі визначних українських письменників (Т. Шевченко, І. Котляревський, Є. Гребінка, Марко Вовчок та ін.) переконував, що «чужа мова сковає творчість, позбавляє її широти, розмаху» і «лише рідна мова зробила їх твори невмирущими, все-ж, що писали вони по-російськи, цікаве хіба бібліографам». «Якби М. Глушкевич писав по українськи, з нього був би добрий поет, а так його твори лежатимуть на смітниках російської літератури і ніхто його не згадає» [2, ч. 22]. Наголошуючи на важливості рідної мови, В. Дорошенко продемонстрував свою власну позицію свідомого українця. Для нього правдивим демократом міг бути лише той, хто не зрікався українства. Він цінував російську літературу і не виступав проти вивчення російської мови, але гостро критикував русифікацію, що призводила до духовного занепаду українського народу.

Беручи активну участь у громадському житті, будучи членом Революційної української партії (РУП), яка відстоювала ідею самостійності України, В. Дорошенко не міг стояти осторонь будь-яких дискусій, що стосувалися українського народу. Як українець-сборник, він дуже гостро реагував на різні закиди щодо українців як з боку Росії, так і з боку Польщі і завжди стояв в обороні свого народу. У цьому аспекті варто виокремити публікації «Полеміка про рішене питанє» [30] та «Польські гумористи» [31].

У статті «Полеміка про рішене питанє», підписаній псевдонімом В. Лікаренко, В. Дорошенко долучився до полеміки між російським суспільно-політичним діячем П. Струве та єврейським письменником і публіцистом В. Жаботинським, у якій порушувалося давнє питання існування українського народу. Автор коротко ознайомив читача з думками кожного з полемістів. П. Струве відстоював «Велику Росію», у якій будь-який народ, що проживав на її території, навіть українці чи білоруси, не мав права на розвиток власної культури. Взаємини між російською і українською культу-

рами історично склалися так, що росіянин без знання української мови міг бути культурним діячем національного життя, а українець, який не володів російською мовою, вважався анальфбетом [30, ч. 38]. На противагу твердженням П. Струве В. Жаботинський навів приклад про норвезький народ, що якби прислухався до порад П. Струве і «пошився у Німці — то в підручнику німецької літератури було б кількома іменами більше, та зате на світі не було б норвежської літератури своєїрідної і індивідуальної» [30, ч. 38]. Відзначимо, що завершення статті, де мали бути ширше подані міркування В. Дорошенка, не опубліковано. Однак на початку статті публіцист висловив власне переконання в тому, що історичний процес сприятливий для утвердження української культури і народу як нації: «Скільки разів нас ховали — і свої, і чужі! А ми все не хотіли вмирати і що далі, то більше з мертвої національно і політично етнографічної маси перетворюємося в новочасну самосвідому націю. Розділений між трьома державами, позбавлений майже всякого організованого життя, зведений до темної мужицької маси, встає до нового буття великий нарід. Від нас залежить притишити чи прискорити похід нашого народу...» [30, ч. 36, с. 1].

У статті «Польські гумористи» В. Дорошенко зазначав, що коли порушувалося питання про відносини поляків і українців, то польські «вчені стають моментально гумористами і плетуть такі смалені дуби, що різним Smigus-am і не снилося» [31, с. 1]. Мова йшла про звернення польського професора Львівської політехніки Е. Гавсвальда до уряду, щоб з приводу виборчої реформи примусити русинів змінити українську азбуку на латинську як доказ своєї відданості Польській державі. Професори Львівського університету Е. Ромер та А. Шельонговський доводили на географічних та історичних фактах, що Польща, Литва і Русь — єдиний природний організм, Україна з огляду на природні умови нібито не спроможна самостійно розвиватися, а Галичина — це польська територія. Вбачаючи загрозу у відокремленні галицьких українців від українського народу, засуджуючи польських професорів, В. Дорошенко відстоював протилежну думку, що саме з географічного й економічного огляду Україна у її тогочасних етнографічних межах має усі підстави для існування незалежно від Росії і Польщі. Свою публікацію автор завершив гострою відповіддю: «Шкода, брате, праці, руська земля

таки відлучена буде від корінної Польщі і ні історичним аргументам Шельонговських, ні географічним Ромерів не спинити цього органічного відпаданя» [31, с. 2].

Окрім суспільно-політичних, на сторінках часопису представлено широкий пласт літературознавчих і бібліографічних статей В. Дорошенка [22—24; 35]. Як працівник Бібліографічного бюро та бібліотеки Наукового товариства ім. Шевченка, автор мав добру можливість перегляду та опрацювання усіх друкованих українських видань — крайових та закордонних. В. Дорошенко подавав читачам огляд тогочасного українського літературно-наукового життя, докладно інформуючи про здобутки в галузі літератури, історії, преси та книговидання. У статті «Наше літературно-наукове жите в 1911 році» із задоволенням повідомляв про зростання кількості українських щоденників, тижневиків, кварталників порівняно з минулим роком (1910 р. — 74 назви, 1911 р. — 80 назв), про появу нових книжкових видавництв, таких як «Вчора і нині», «Зоря», «Криниця», «Село». Серед видавництв, які випустили у світ найбільшу кількість книг, бібліограф виокремив «Українську Видавничу Спілку», «Сільський Господар», «Вік», «Театральну бібліотеку», «Видавництво оо. Василян». Із сумом він констатував незначну кількість видань товариства «Просвіта», водночас підсумував, що першість у випуску популярних книг, незважаючи на складні політичні обставини, належить російським українцям [22, ч. 2, с. 1]. Докладно охарактеризував нові поетичні та прозові твори. Давши позитивну оцінку творчості Г. Чупринки, О. Олеся, І. Франка та С. Руданського, водночас гостро критикував інших: «Поезії ж, з дозволу сказавши, ріжних Юринців, Циб, Русів, Вдовиченків і т. д. в безконечність не варті доброго слова. Се друкований папір, якому ліпше було лишатися чистим». Літературний критик особливо відзначив драму В. Винниченка «Чорна Пантера і Білий Ведмідь», яка, на його думку, була «справді європейським твором в українській літературі». З історичних монографій не оминув увагою працю С. Єфремова «Історія українського письменства», вважаючи її «попри... хиби і вади» вартісною і потрібною, наголошуючи, що «історія рідної бувальщини й рідного письменства мають незвичайне значення в житю кожної нації, а тим паче такої розбитої, розшматованої, як ми» [22, ч. 2, с. 2].

У 1924 р. на прохання редакції «Діла» В. Дорошенко написав статтю «Українське літературно-наукове життя», у якій підбив підсумок всеукраїнського літературно-наукового процесу. Варто зауважити, що після рішення Ради Амбасадорів 1922 р., коли Галичина опинилася під владою Польщі, отримання українських видань із США, Канади, Німеччини, Чехословаччини стало важкодоступним. Багато друків конфісковувала польська цензура. Незважаючи на те, що 1922 р. Рада Народних Комісарів УРСР зобов'язала видавничі та пресові структури надсилати бібліотеці НТШ обов'язковий примірник, радянська влада чинила безліч перепон для вивозу українських друків за кордон. Як зазначав В. Дорошенко, написання статті відбувалося у повній ізоляції від закордонних центрів українського руху. Читачі отримали змогу ознайомитися з видавничими здобутками лише узагальнено. Бібліограф подав характеристику наукових досягнень українців Галичини, підросійської України та української еміграції Чехословаччини, художньої літератури, дитячої літератури, а на завершення — української преси. Автор виокремив такі часописи, як: «Трибуна України» (Варшава), «Літопис політики, письменства і мистецтва» (Берлін), «Червоний шлях» (Харків), «Стара Україна» (Львів), що характеризувалися як літературно-політичні й у яких було представлено українські белетристичні та публіцистичні праці. Свою публікацію В. Дорошенко завершив таким міркуванням: «Не багато їх, але все ж веселять вони наше серце, бо свідчать, що незважаючи на лихі обставини “не вмирає душа наша”... Це одинока потіха і радість для нас під теперішню хвилю, а рівночасно заповідь кращої будуччини» [35, с. 6].

Упродовж 1920-х рр. в українську літературу прийшла нова плеяда молодих літераторів. Однак повоєнні обставини, постійна зміна влади, а також радянський терор не сприяли розвитку літературної праці. Більшість творів не відзначалися талановитістю і повнотою викладу. Свою точку зору В. Дорошенко подав у статті «Наші літературні новини». Тогочасну українську белетристику він порівняв із спорожнілою лукою, вкритою будяччям та глухою кропивою. На його думку, у нових літераторів не відчувалося правдивого натхнення, а їх твори не вражали і забувалися одразу після прочитання. Не було сильної, оригінальної індивідуальності, а більшість письменників у літературному пошуку часто змінювали ідей-

ні погляди та літературні напрями. В. Дорошенко закликав не бути папугами і писати про своє рідне українське, розповідати про змагання, пориви, віру народу. Він піддав нищівній критиці творчість т. зв. «пролетарських письменників», що, мов тля, обсіли українську літературу у Великій Україні. За його словами, «поки живе пролеткульт, поки мовчить правдива поезія, — ведуть хорівід нездари, неuki й хамським своїм скиглінням переповнюють офіційні видання, прославляють культ грубої сили, розперезаності й неуцтва». Однак водночас В. Дорошенко стверджував, що «пролетарська ефемеріда» скоро минеться і з'являться талановиті письменники, які не будуть «строїти з себе московських дурників...» [23, ч. 27, с. 2].

Не оминуло вістря критики літературознавця і журнал «Стерні» — місячник літератури, мистецтва, науки та студентського життя, орган Української академічної громади у Чехословацькій Республіці, що вийшов друком 1922 р. Єдине число місячника В. Дорошенко назвав пишним букетом негідного тону, літературної неохайності та лакейства, у якому, окрім поезії П. Тичини та ідеологічної статті Мих. Мухина «Голодна політика Москви на Україні», всі інші публікації є правдивим стерням, а загальне враження надзвичайно прикре і сумне [23, ч. 27, с. 3]. Критик звернувся з порадою до авторів словами Шевченка: «Голубчики, пишть для себе. Та не друкуйте! Шкода часу і паперу» [23, ч. 28, с. 3].

Продовжуючи тему т. зв. кризи української літератури, якій притаманні інертність, млявість і сум, В. Дорошенко у публікації «Невільницький плач (Ще про “кризу української літератури”）」 подав кілька зауваг до статті Д. Донцова на цю ж тему. Він погоджувався із твердженням про причини такого стану літератури, які полягали у занепаді політичної активності, відсутності вольового національного світогляду і тогочасного становища української нації [24, ч. 14]. Такий своєрідний «невільницький плач» виливався із сумної душі політично пригнобленої нації, і саме неволя наклала свій відбиток на новітню літературу. Разом з тим В. Дорошенко переконував, що в міру громадсько-політичного поступу відбуватиметься поступ і в літературі. На думку автора, визволення української літератури з полону сумного скигління сприятиме визволенню української нації з кайданів політичного гніту. І саме із здобуттям власної державності придуть інші настрої і тони у майбутню українську літературу [24, ч. 15].

У часописі «Діло» В. Дорошенко опублікував низку статей про Т. Шевченка [25; 26; 38; 39]. Шевченкознавча тематика входила до кола наукових зацікавлень В. Дорошенка. Будучи членом Бібліографічної комісії НТШ, науковець працював над створенням покажчика «Шевченкіана». Разом з тим він був автором збірки афоризмів із творів Т. Шевченка п. н. «Шевченкова криниця» (Львів, 1922), бібліографічних матеріалів, що містили докладний перегляд важливої літератури про Т. Шевченка за 1914—1924 рр., п. н. «Шевченкознавство за останнє десятиліття» (Львів, 1925) та ін.

У статті «Шевченкова освіта (3 приводу одної легенди)» В. Дорошенко спростовував твердження про малограмотність та неосвіченість поета, які виникали у середовищі української інтелігенції. Навіть якби не було жодних відомостей про навчання Т. Шевченка, то лише «Кобзар» розвіював будь-які сумніви щодо його освіти. «Велика книга — велика формою і змістом — не може вийти з під пера неука неотесаного, пів інтелігента... Без освіти, без самоосвіти, з самою лише інтуїцією поета, не дав би нам Шевченко твору такої висоти, як Кобзар...» [39, с. 3]. Автор подав відгуки М. Костомарова, П. Куліша, О. Кониського про Т. Шевченка, які стверджували його освіченість. На думку В. Дорошенка, такі наклепи поширювали вороги українського руху, росіяни і поляки, які кепкували з української літератури, а «Кобзар» Т. Шевченка «додавав їді їх національній та соціальній ненависті». Зважаючи на те, що талант Шевченка неможливо було не визнати, виникла думка про Шевченка як про талановитого неука, яку, на жаль, засвоїла мимоволі «й наша інтелігенція від своїх зросійщених чи спольщених батьків» [39, с. 3].

Завдяки шевченкознавчим публікаціям В. Дорошенка читацька аудиторія часопису «Діло» ознайомлювалася з результатами новіших досліджень про поета. Зокрема, це «Шевченківський Збірник», виданий у Києві 1924 р., у якому було зібрано низку статей та розвідок про психологію творчості, відносини з представниками російської знаті, декабристами, про автопортрети Т. Шевченка, а також матеріалів до біографії (ідейні переконання, формування світогляду тощо). За словами бібліографа, такі «нові студії відкривали новий високий і благородний образ великого поета», а легенда про неосвіченість втрачала будь-яке підґрунтя [26, ч. 167, с. 2]. Автор публі-

кацій звертав увагу читачів на журнали «Україна» (1925. — Кн. 1/2) та «Стара Україна» (1925. — Ч. 3—4), які були повністю присвячені пам'яті Кобзаря, його літературній та малярській творчості [25]. В. Дорошенко подав і результати власних досліджень. Акцентуючи велике значення Шевченкових творів у пробудженні й формуванні української національної самосвідомості, дослідник представив такий вплив у формі цифр. Використовуючи усі можливі джерела, В. Дорошенко встановив точні цифри тиражу багатьох видань. На той час, за його підрахунками, видання Шевченкових творів — від появи першого «Кобзаря» 1840 р. до кінця 1938 р. на всіх українських землях та за їх межами — становили 476 назв, їх наклади доходили до п'яти мільйонів. На думку В. Дорошенка, якщо враховувати недержавність, економічну відсталість та неписьменність українського народу, то така цифра була досить поважною [38, с. 12].

У публікаціях В. Дорошенко інформував про появу нових книжкових та пресових видань. Зокрема, у статті «Золоті Ворота» бібліограф представив другий том збірника із серії «Історія визвольної боротьби України у монографіях» п. н. «Золоті Ворота», де йшлося про наступний етап історії Січових стрільців уже як всеукраїнської формації, що постала заходами галицьких українських військовиків, які 1917 р. опинилися у Великій Україні для оборони відродженої української державності. В. Дорошенко висвітлив коротку історію видання збірника, зміст публікацій, що, на його думку, формували вагомий внесок у повну бібліографію Січового стрілецтва, та наголосив на важливості такого збірника в українській історичній літературі, зокрема у літературі визвольних змагань [16, с. 8].

Скориставшись з нагоди ювілею «Діла», коли було видане «надзвичайне» число газети, В. Дорошенко намагався звернути увагу широкого громадянства на замовчуваний в українській журналістиці часопис «Життя і Знання». Розкривши тематику публікацій, доступність і фаховість журналу, заохочував читачів до його всебічної підтримки [14]. З нагоди Зелених свят закликав громадськість пригадати про могили національних діячів, водночас розкрив зміст нового номера журналу «Стара Україна», в якому було вміщено ряд статей, присвячених некрополістиці [33].

В. Дорошенко опублікував низку біографічних статей про видатних українських письменників та громадських діячів. Ви-

світливши основні напрями багатогранної діяльності І. Франка, автор закликав до пошанування імені Каменяря Галицької України, до створення т. зв. культу людини чину, який вважав виявом культурної зрілості нації, ознакою її історичності [9; 17]. У статті, присвяченій репрезентанту українства на світовій арені — М. Драгоманову, В. Дорошенко наголошував на об'єктивній оцінці його політичної діяльності, еволюції його світогляду, на потребі вивчення творів і листування політичного діяча [11]. Попри критику Д. Донцова й О. Назарука, на глибоке переконання автора, М. Драгоманов був реальним політиком, схильним до розумного компромісу, ворогом демагогії, активним противником російського нігілізму й доктринерства і, без сумніву, належав до діячів, на яких опиралося тогочасне українське відродження [11, ч. 236, с. 3]. Не оминув увагою В. Дорошенко 70-річчя з дня народження відомого українського мецената, громадського діяча, дипломата, публіциста графа Михайла Тишкевича, ім'я якого тісно пов'язане з культурно-національним і політичним життям українського суспільства. Висвітливши коротку біографію та основні заслуги громадської праці видатного українця, автор із сумом повідомляв, що «в нагороду за ці заслуги припала не слава і визнання рідного краю, а повне забуття серед злиднів емігрантського животіння на далекій чужині» [37, с. 3]. Високо цінував В. Дорошенко і діяльність М. Грушевського. З нагоди 60-ліття народження й 40-ліття літературної, громадської й наукової діяльності ним було опубліковано статтю, у якій автор ювілей М. Грушевського назвав святом для усієї соборної України. Вершиною всеукраїнської наукової діяльності публіцист вважав багатотомну «Історію України-Руси», яка мала велике пізнавальне значення в розвитку й утвердженні самостійницького ідеалу нації. Адже без історії народ ще не нація, а етнографічна маса. І саме в розвитку національної свідомості української маси історичні праці М. Грушевського відіграли першорядну роль і в Галичині, і у Великій Україні [5, с. 2].

В. Дорошенко був автором некрологів Івана Бондаренка [28], Володимира Гнатюка [4], Євгена Голіцинського [12], Модеста Левицького [29], Івана Липи [10], Володимира Масляка [20], Олексія Петрова [32], Марка Черемшини [18].

На шпальтах газети «Діло» опубліковано низку статей історичної тематики, які охоплювали питання українського визвольного

руху [13], аспекти діяльності українських установ, партій, організацій, зокрема Всеукраїнського товариства допомоги емігрантам з Великої України [36], Радикальної української партії [3], Української Центральної Ради [6], Бібліотеки Гувера [7].

Окреме місце займали публікації, присвячені НТШ, установі, в якій В. Дорошенко пропрацював понад 40 років, а також бібліотеці НТШ, де пройшов шлях від поденного працівника до довголітнього директора установи [21; 34].

Стаття «Наукове Т-во ім. Шевченка у Львові і його заслуги перед українською наукою» [21] була приурочена до 50-ліття заснування і 30-ліття перетворення з літературного товариства у наукове. На думку автора, саме НТШ виконало функцію об'єднання розпоршених українських наукових сил, які отримали можливість для організованої і систематичної праці, а також відіграло роль незалежної трибуни для українського наукового слова. Діяльність НТШ охопила і внесла поважний вклад у всі галузі українознавства, незважаючи на незначні матеріальні засоби. Таким успіхом НТШ, на переконання В. Дорошенка, завдячувало М. Грушевському, який поставив наукову роботу на міцні підвалини, організувавши його на зразок Всеукраїнської Академії наук. Бібліотеку він уважав гордістю не тільки НТШ, а й усього українського народу. Для Галичини це була національна установа, рівнозначна Всенародній бібліотеці України у Києві. Фондами, зокрема якістю і кількістю видань, вона суттєво вирізнялася серед інших бібліотек Польщі, на той час у ній містилася найповніша і найсистематичніша збірка *Ukrainika* — необхідне джерело для дослідників-україністів. Була архівом українського друкованого слова, видання якого становили, як твердив В. Дорошенко, «віддзеркалення нашої культури, історію нашого духовного розвитку, нашого росту, зацікавлень та досягнень на культурному полі» [34, ч. 148].

Цікавими є спогади В. Дорошенка, у яких висловлені сентенції, актуальні для сьогодення. У публікації «Діти Шемета», згадавши свої гімназійні роки, суспільно-політичні умови, в яких формувався його світогляд свідомого українця, мемуарист, провівши паралель із тогочасним становищем українців у міжвоєнний період, констатував значний поступ уперед в українському суспільстві. За його словами, колись українці були б задоволені невеликим полегшенням для

українського руху, а тепер сягнули по власну державу. З несвідомої етнографічної маси, що майже не знала свого імені, з невеликих гуртків «свідомих українців» постала впродовж чверті століття політична нація, що мала живі політичні аспірації й була свідомо своєї остаточної національної мети. «З “дітей Шемета” виросли ми у політичну націю» [8, с. 8]. Водночас автор спогадів засуджував песимістів як суспільних злочинців, що постійними плачами і наріканнями сіяли зневіру і підривали громадський дух. Навіть у найважчих обставинах він закликав «без надії сподіватись», боротись і вірити у власну перемогу.

В. Дорошенко дописував до рубрик «З суспільного і культурного обсягу», «Література, наука і штука» та «Літературний вістник». У них містив замітки, статті історичної і літературознавчої тематики, а також рецензії. Це, зокрема, матеріали про Наполеона й Україну [40], щоденник відомого українського філолога-славіста, історика, фольклориста Осипа Бодяньського [41], літературну діяльність Олександра Олеся [27], рецензія на працю М. Грушевського «Історія української літератури» [19].

З нагоди 50-ліття переходу газети «Діло» на формат щоденника редакція часопису звернулася до В. Дорошенка, який був її співробітником майже тридцять років, долучитися до відзначення ювілею. Як результат, на сторінках видання було опубліковано статтю «Заслуги “Діла” для всеукраїнської ідеї», де публіцист високо оцінив заслуги першого українського щоденника, які полягали у піднесенні, утвердженні і популяризації всеукраїнської ідеї, а також, за словами автора, «для вирівнювання різниць серед розділених кордонами братів, для справи їх взаємного зближення й перетворення їх в однотайну націю, свідому свого найвищого ідеалу» [15].

Таким чином, публікації В. Дорошенка на сторінках газети «Діло» охоплювали різноаспектну тематику — від суспільно-політичної, літературознавчої, бібліографічної до історичної, біографічної. Вони відзначалися високим фаховим рівнем, інформативною насиченістю, об’єктивністю й водночас несприйняттям негативу. Автор, порушуючи питання, акцентував увагу на формуванні національного світогляду, перетворенні українського народу з етнографічної маси в українську політичну націю, а також на активності, оптимізмі й вірі у власну перемогу у боротьбі за найвищий національний ідеал.

нальний ідеал — українську соборну незалежну державу. Публікації залишаються актуальними для сьогодення і становлять цінну джерельну базу для широкого кола науковців.

1. *Гнатюк В.* Володимир Дорошенко / Володимир Гнатюк // Діло. — 1925. — 15 листоп. (ч. 257). — С. 2—3.
2. [*Дорошенко В.*]. Відповідь «Галичанинови» і його «галицько-руському юношґу» / Українець з Росії // Діло. — 1909. — 30 н. ст. (17 ст. ст.) січ. (ч. 21). — С. 2; 1 н. ст. лют. (19 ст. ст. січ.) (ч. 22). — С. 2.
3. *Дорошенко В.* Вікопомна дата (3 нагоди 30-літньої річниці Р.У.П.) / Вол. Дорошенко // Діло. — 1930. — 14 січ. (ч. 9). — С. 20.
4. *Дорошенко В.* Володимир Гнатюк / Вол. Дорошенко // Діло. — 1926. — 10 жовт. (ч. 224). — С. 1.
5. *Дорошенко В.* Всеукраїнське свято (Ювілей акад. М. Грушевського) / В. Дорошенко // Діло. — 1926. — 3 жовт. (ч. 218). — С. 2—3.
6. *Дорошенко В.* Голова Центральної Ради про своїх співробітників (3 нагоди 20-ліття української революції) / Володимир Дорошенко // Діло. — 1937. — 27 берез. (ч. 67). — С. 7—8.
7. *Дорошенко В.* Гуверова Бібліотека Великої Війни / Вол. Дорошенко // Діло. — 1933. — 7 січ. (ч. 6). — С. 15.
8. *Дорошенко В.* «Діти Шемета» (Спомин з перед 30 літ) / Вол. Дорошенко // Діло. — 1927. — 7 січ. (ч. 6). — С. 7—8.
9. *Дорошенко В.* Діапазон Франкової творчості / Вол. Дорошенко // Діло. — 1926. — 28 трав. (ч. 116). — С. 1—2.
10. *Дорошенко В.* Д-р Іван Липа / Вол. Дорошенко // Діло. — 1923. — 16 листоп. (ч. 182). — С. 1—2.
11. *Дорошенко В.* Драгоманів і ми / Вол. Дорошенко // Діло. — 1925. — 21 жовт. (ч. 235). — С. 2; 22 жовт. (ч. 236). — С. 2—3.
12. *Дорошенко В.* Євген Голіцинський (На могилу дорогого товариша) / Вол. Дорошенко // Діло. — 1932. — 1 квіт. (ч. 71). — С. 4.
13. *Дорошенко В.* Жандармські фантазії про український рух / Вол. Дорошенко // Діло. — 1927. — 6 трав. (ч. 100). — С. 2—3; 10 трав. (ч. 101). — С. 2; 11 трав. (ч. 102). — С. 2; 12 трав. (ч. 103). — С. 2.
14. *Дорошенко В.* «Життя і Знання» / Вол. Дорошенко // Діло. — 1928. — 14 січ. (ч. 10). — С. 28—29.
15. *Дорошенко В.* Заслуги «Діла» для всеукраїнської ідеї / Вол. Дорошенко // Діло. — 1938. — 14 січ. (ч. 9). — С. 5.
16. *Дорошенко В.* «Золоті Ворота» / Вол. Дорошенко // Діло. — 1937. — 21 листоп. (ч. 257). — С. 7—8.
17. *Дорошенко В.* Культ Франка / Вол. Дорошенко // Діло. — 1926. — 2 трав. (ч. 96). — С. 7—8.

18. *Дорошенко В.* Марко Черемшина / Вол. Дорошенко // Діло. — 1927. — 29 квіт. (ч. 92). — С. 1—2.
19. *Дорошенко В.* Михайло Грушевський. Історія української літератури. Київ—Львів, 1923. Т. I. ст. 360. Т. II. ст. 234. Т. III. ст. 295. [рецензія] / Вол. Дорошенко // Діло. — 1923. — 17 листоп. (ч. 183). — С. 6. — *Рубр.*: Літературний вістник.
20. *Дорошенко В.* Над свіжою могилою (Памяти Володимира Масляка) / Вол. Дорошенко // Діло. — 1924. — 18 лип. (ч. 156). — С. 2—3.
21. *Дорошенко В.* Наукове Т-во ім. Шевченка у Львові і його заслуги перед українською наукою. (3 нагоди 50-ліття оснування й 30-ліття перетворення з літературного Товариства на Наукове — 1873—1892—1923 рр.) / Вол. Дорошенко // Діло. — 1923. — 28 жовт. (ч. 168). — С. 2; 30 жовт. (ч. 169). — С. 2—3; 31 жовт. (ч. 170). — С. 2—3; 2 листоп. (ч. 172). — С. 2—3.
22. [*Дорошенко В.*]. Наше літературно-наукове жите в 1911 році / Вол. О'Димир // Діло. — 1912. — 2 н. ст. січ. 1912 (20 ст. ст. груд. 1911) (ч. 2). — С. 1—2; 3 н. ст. січ. 1912 (21 ст. ст. груд. 1911) (ч. 3). — С. 1.
23. *Дорошенко В.* Наші літературні новини. (Стерни: Місячник літератури, мистецтва, науки та студентського життя) / Володимир Дорошенко // Діло. — 1922. — 5 жовт. (ч. 27). — С. 2—3; 6 жовт. (ч. 28). — С. 2—3.
24. *Дорошенко В.* Невільницький плач (Ще про «кризу української літератури») / Вол. Дорошенко // Діло. — 1923. — 22 квіт. (ч. 14). — С. 2; 24 квіт. (ч. 15). — С. 2.
25. *Дорошенко В.* Новини Шевченкознавства / Вол. Дорошенко // Діло. — 1925. — 3 трав. (ч. 95). — С. 2; 5 трав. (ч. 96). — С. 2; 6 трав. (ч. 97). — С. 2.
26. *Дорошенко В.* Нові досліди над Шевченком (Шевченківський Збірник Т. I. Вид. Сорабкопа, Київ, 1924) / Вол. Дорошенко // Діло. — 1924. — 30 лип. (ч. 166). — С. 2; 31 лип. (ч. 167). — С. 2—3.
27. *Дорошенко В.* О. Олень (3 нагоди 20-ліття літературної діяльності) / Вол. Дорошенко // Діло. — 1923. — 15 груд. (ч. 20). — С. 7. — *Рубр.*: Літературний вістник.
28. *Дорошенко В.* Памяти Івана Бондаренка / Вол. Дорошенко // Діло. — 1911. — 4 н. ст. верес. (22 серп. ст. ст.) (ч. 195). — С. 5.
29. *Дорошенко В.* Памяті Модеста Левицького (Замість вінця на могилу) / Вол. Дорошенко // Діло. — 1932. — 25 черв. (ч. 138). — С. 3—4; 26 черв. (ч. 139). — С. 3—4.
30. [*Дорошенко В.*]. Полеміка про рішене питанє / В. Лікаренко // Діло. — 1911. — 17 н. ст. (4 ст. ст.) лют. (ч. 36). — С. 1—2; *Дорошенко В.* Полеміка про рішене питанє / В. Л-ко // Діло. — 1911. — 20 н. ст.

- (7 ст. ст.) лют. (ч. 38). — С. 3; *Дорошенко В.* Полеміка про рішене питанє / В. Л ко // Діло. — 1911. — 22 н. ст. (9 ст. ст.) лют. (ч. 40). — С. 3.
31. [*Дорошенко В.*]. Польські гумористи / Вол. О' Димир // Діло. — 1912. — 21 н. ст. (8 ст. ст.) лют. (ч. 40). — С. 1—2.
32. *Дорошенко В.* Проф. Олексій Петров / В. Дорошенко // Діло. — 1932. — 13 січ. (ч. 8). — С. 5.
33. *Дорошенко В.* Тим, що відійшли / Володимир Дорошенко // Діло. — 1924. — 17 черв. (ч. 131). — С. 2—3.
34. *Дорошенко В.* Українська Національна Бібліотека (Бібліотека Наукового Товариства імени Шевченка у Львові) / В. Дорошенко // Діло. — 1936. — 1 лип. (ч. 145). — С. 2—3; 2 лип. (ч. 146). — С. 2—3; 3 лип. (ч. 147). — С. 2—3; 4 лип. (ч. 148). — С. 3.
35. *Дорошенко В.* Українське літературно-наукове життя / Вол. Дорошенко // Діло. — 1924. — 27 квіт. (ч. 93). — С. 5—6.
36. *Дорошенко В.* Українське Товариство допомоги емігрантам з Вел. України / В. Дорошенко // Діло. — 1925. — 3 квіт. (ч. 74). — С. 3.
37. [*Дорошенко В.*]. Український меценат (3 нагоди 70-ліття уродин графа Михайла Тишкевича) / В. Немирич // Діло. — 1927. — 17 квіт. (ч. 85). — С. 2—3.
38. *Дорошенко В.* Шевченко в цифрах / В. Дорошенко // Діло. — 1939. — 12 берез. (ч. 56). — С. 12—13.
39. *Дорошенко В.* Шевченкова освіта (3 приводу одної легенди) / Вол. Дорошенко // Діло. — 1924. — 13 берез. (ч. 56). — С. 3—4.
40. [*Дорошенко В.*]. Ще про Наполеона і Україну / В. Д-ко // Діло. — 1912. — 23 н. ст. (10 ст. ст.) лип. (ч. 164). — С. 2. — *Рубр.*: З суспільного і культурного обсягу.
41. *Дорошенко В.* Щоденник Осипа Бодяньського і його доля / Вол. Дорошенко // Діло. — 1913. — 30 н. ст. (17 ст. ст.) серп. (ч. 192). — С. 6—7. — *Рубр.*: Література, наука і штука.
42. *К-ий І.* Володимир Дорошенко / Іван К-ий // Слово : збірник українських письменників у екзилі. — Нью-Йорк, 1964. — 36. 2. — С. 283—287.
43. Лист В. Д. [В. Дорошенка] до Я. Гординського від 14.11.1925 р. // Центральный державний історичний архів України, м. Львів. — Ф. 384, оп. 1, спр. 60. — Арк. 32—33.
44. *П-ий.* Про вражіння з «русскихъ» виступів на похороні Б. Дідицького... / П-ний // Діло. — 1909. — 23 н. ст. (10 ст. ст.) січ. (ч. 15). — С. 3. — *Рубр.*: Новинки.